

EVANGELIKUS EGYHÁZ ÉS ISKOLA.

Előfizetési ár:

Egész évre . . 6 frt — kr.
félévre . . . 3 " — "
negyedévre . . 1 " 50 "
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutcza 6 sz. a.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr.,
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külön 30 kr.

Tartalom: Ujévkor. (Sántha Károly.) — Honi ev. egyházunk kiegészítése. (Jeszenszky N. B.) — Tárca: Luther éneke. (Kainoikios. — A classicus nyelvek és irodalmuk tanítása a gymnasiumban. III. (Markusovszky Sámuel.) — Még egyszer a főfelügyelőnek főrendiházi tagságáról. (x. y.) — Belföld. — Külföld. — Vegyesek. — Pályázat.

UJÉVKOR.

Aldott Isten, templomodba jöttünk,
S égre tárul szívünk és karunk.
Gyorsan szállnak a napok fölöttünk,
Nemsokára sírba roszadunk.
Mit rebejjen a mi gyöngye ajkunk?
Meghatottan csak Feléd sohajtunk,
S míg fohász közt könnyeink peregnek,
Hálát mondunk a te nagy nevednek!

Hála néked, bőkegyelmű Isten,
Ki fölöttünk híven örködöl.
Áldásodnak rajtunk száma nincsen,
Mint csillagnak, mely fenn tündököl.
Nagy jószágod az, hogy még mi élünk,
S útainkon Te valál vezérünk,
Bajtól óvtál, bajból kiragadtál,
S örömet, bút csak javunkra adtál!

Ám hálánkba jajszók is vegyülnek,
Hogy napunk oly sokszor elborult.
Minket összegyűjtött még ez ünnep,
Oh de hányra sírhalom borult!
Szálljon áldás a nyugvók porára,
S szent remény a sírók homlokára!
Szálljon áldás az Isten nevére,
Ki vigaszt ad a szivek sebére!

Áldott Isten áldott adománya,
Égi vallás, légy hű angyalunk!
Életünket szélvész veti-hányja,
Légy kösziklánk, élünk vagy halunk?
Te törled el a mi bűneinket,
Te kísértél óva, áldva minket,
Te kísérj el éltünk alkonyáig,
Hol küzdelmünk békességre válik!

Míg a vég jön, áldj meg minket Isten,
Uj reménnyel ez újévben is!
Hívő lelkünk csak Reád tekintsen,
S harcz nem csüggeszt, nem sért meg tövis,
Adj oh Isten boldog ujesztendőt,
Szép hazánknak áldott szép jövőndőt!
Hints áldást a koronás királyra,
Egyházunkra s az egész világra!

Sántha Károly.

Honi ev. egyházunk kiegészítése.

A zsinatnak egyik s kétségkívül legfontosabb feladata leendő honi ev. egyházunkat az erdélyi kerület bevonásával kiegészíteni, hogy ne csak eddigi nevének: „magyarországi egyetemes ev. egyház“ megfelelhessen, de hivatását is mint magyarhoni egyház sikeresebben betölthesse. Avagy közönyös lehet-e ránk nézve, akár mint egyháztagokra, akár mint e hazai polgáira azon abnormisnak látszó állapot, hogy hazánkban két különálló, külön központtal és kormányzati körrel bíró ev. egyház áll fenn? Ha azt akarjuk, hogy ev. egyházunk mint ilyen hivatásának hathatósabban és sikeresebben megfelelni képes legyen; de ha ez akarát őszinte lelkiületből és elfogulatlan gondolkozásból származik: akkor lehetetlen nem akarnunk és nem kívánnunk, hogy hazánkban egy egységes, t. i. kormányzat tekintetében is egységes ev. egyház ne legyen. Mert protestans ev. egyházunk abban különbözik a r. kath. egyháztól, s némileg a görög-keletitől is, a mi szinte egyik előnye, hogy alkalmazkodik a politikai viszonyokhoz, kormányzati egységét nem az egyes államok felett, ezek politikájának, viszonyainak, alakulásainak ignorálásával vagy éppen ellenére tartja fenn és gyakorolja, mint teszi ezt olykor a r. kath. egyház fejének, a pápának mint részben földi hatalmasságnak érdekében, vagy a görög-keleti egyház legfőbb védurának az orosz czárnak kegyéért, hanem ev. egyházunk magát szervezeten nemzeti vagy országos egyháznak tartván, e minőségében alkalmazkodik az egyes államok viszonyaihoz. Midőn prot. egyházunk vallja, hogy mint látható egyház, mint intézmény — habár eredetére isteni — nem azonosítható a láthatatlan egyházzal, vagyis a hívők lelki gyülekezeté-

vel, ezen lényegileg is isteni intézménnyel, akkor megköveteli egyszersmind, hogy az egyház mint látható s formailag földi intézmény alkalmazkodjék a földi viszonyokhoz, illeszve szervezetét az adott állami keretekbe és pedig egészen, hogy hivatásának is teljesen megfelelhessen. E protestans elvet hazai viszonyainkra alkalmazva, kötelességünk tehát ev. egyházunk érdekében is egyházunkat teljesen országossá, nemzetivé tenni az által, hogy mint országos egyház az egész ország (a tulajdonképi Magyarország) területének megfelelőleg kormányzatiilag, szervezetiileg is egy egységes ev. egyházat képezzen.

A kik azt akarnák elhitetni, hogy hazánkban két ev. egyház is külön megfelelhessen úgy valláserkölcsei mint hazafias hivatásának, azoknak elébb kellene oszlatni azt a gyanút, hogy az ilyen decentralisatio, jobban mondva egyházi partikularismus az államban nem hátrányos, vagy legalább kevésbé veszélyes, mint a r. kath., s részben a görög-keleti egyházaknak centralisatiója, jobban mondva absolutismusa az egyes államok felett. Nem szándékom e bizonyára nem könnyű kérdéssel valami nehéz filozofiai okoskodáshoz folyamodni, vagy valami mély vagy magas elmélet segélyét igénybe venni, — egyszerűbbnek világosabbnak s azért meggyőzőbbnek talállok részéről egy hasonlatot. Én ugyanis azoknak okoskodását, a kik netán azt vélik, hogy hazánkban két ev. egyház is élélhet egymással békességben, önmagának és a hazának javára, olyannak itélem, mintha helyeselnék azt, hogy két oly egyén, kiket az Isteningondviselés egymásnak szánt, hogy közös háztartást vigyenek, hogy házassági szövetségben éljenek, azért, mert egymásba nem szerelmesek, sőt talán vonzalommal sem viseltetnek egymás iránt, egybe kelni, együtt élni nem akarnak. Nem helyezik-e ezáltal közönyösségüket, — vagy tegyük fel a leg-

TÁRCZA.

Luther éneke.

Erős vár a mi Istenünk,
 Jó fegyver ő és jó vért;
 Ő általa mentek leszünk
 Minden bajtól, mi most ért.
 Megint harcra kél
 Az ő ellenfél,
 Sok csel s nagy erő
 Borzalmival jön ő,
 Nincs párja itt e földön.

A mi erőnk mind kárba vész,
 Mi elbuknánk legitten,
 De küzd értünk egy jó vitéz,
 Kit kiszemelt az Isten,
 Kérdezed: ki az?
 Jézus Krisztus az,
 A hadintéző,

Más Isten nincs, csak ő,
 S ő győzni fog bizonynyal.

Ha csupa ördög e világ,
 S elnyelni is akarna,
 Ne rettegjünk mi mégse hát,
 Erőt veszünk mi rajta.
 E világ feje
 Bósz bármennyire,
 Nekünk semmi kár,
 Ő elítélve már:
 Egyetlen szó lesújtja.

Hagyják békén a szent igét,
 Köszönetet se kapva,
 Velünk van ő, ki víva véd,
 Velünk lelke s hatalma.
 S ha élet, háznép,
 Kincs, rang vész is épp,
 Hadd vesszen! Biz ez
 Hasznukra úgy se lesz,
 Biztos nekünk az Ország!

rosszabbat — ellenszenvüket, a mi tudjuk sokszor nem indokolható s legtöbbször helytelen okokból származik, tehát emberi gyengeségüket, gyarlóságukat Isten akaratának felébe? Nem lett-e ellenkezőleg számtalan házasságból, melyet boldogtalannak jövedöltek, mert nem rokonszenvből származott, sőt némi ellenszenv mellett kötött, közelebbi ismeretség, egymás jó tulajdonainak felismerése folytán boldog, áldásthözó házasság? Vagy illik-e, szabad-e, üdvösebb-e házasságon kívül vagy elváltan élni csak azért, hogy „egymásnak terhet hordozni“ vagyis egymásnak gyarlóságait, hibáit tűrni, elviselni ne legyünk kénytelenek? Nem-e épen az legfőbb célja a házasságnak, mint Isten rendelésének, hogy egymás gyarlóságainak elviselése által a legszebb keresztény éretnyekben gyakoroljuk magunkat: a türelemben, a megbocsátásban, az önfeláldozásban? Igazolhatják-e a házasságra rendelt felek egybe nem kelésüket vagy külön válva élésüket azzal, hogy egymás gyarlóságait közelebből nem ismerhetvén s e miatt egymás részéről bosszúságot nem tapasztalhatván, egymásiránti tiszteletük, sőt vonzalmuk is nagyobb lehet, mintha netán a házi viszály, s ebből keletkezhető engesztelhetlen gyűlölség nem csak testileg, de lelkileg is egészen és örökre elidegenítené őket egymástól? És valljon szabad-e oly kishitűeknek leentünk, hogy a mit Isten összekötött, azt ember, t. i. az emberi gyarlóság nemcsak lelkileg, de testileg is elválaszthatja? Bizonyára nem, s azért — hasonlat nélkül szólva — kötelességünk, hivatásunk Istennek azon gondviselészerű akaratát, hogy bennünket egy hazának polgáraivá tett, egyházilag leendő egyesülésünk által teljesíteni, azaz kormányzat tekintetében is egy ugyanazon ev. egyház tagjaivá lenni.

Ugyhiszem azonban, ezt a túlsó részről sem tagadják, elvben szívesen elismerik, valamint vannak a kik elismerik, hogy az embernek hivatása, hogy Isten rendelése a házasság s mégis inkább választják a házasságon kívüli, úgynevezett szabad életet, mert féltik szabadságukat, mit — leginkább ilyen alakban — fel kellene áldozni házasi kötelességeiknek; de nem gondolják meg, hogy ez áldozatért mást, sokkal drágábbat és nemesebbet, családi boldogságot kapnának cserébe. Ez az a „magasabb egység,“ hasonlat nélkül szólva mit e becses lapok m. é. 40. számában közölt cikkemben ilyennek elneveztem, s mire célzólag a Kronstädter Zeitung (az „Egyetértés“ szerint) megjegyzi, hogy abba nem hajlandók a szászok belépni, Bizony mi sem a szász atyafiak „szép szemeiért“ határoztuk el magunkat e „magasabb egységbe“ belépni, vagyis velök egyesülni, hanem azért mert e vállalkozásnak szaporodó terhei és kellemetlenségei daczára is, mit egy újabb számottevő nemzetiség igényei fognak okozhatni ev. egyházunknak, kötelességünknek tartjuk az egyesülést; s e valószínűleg sok nehéz, de „nemes harcot“ igénylő súlyos feladatunkat csak annak tudata könyvítheti némileg, hogy ev. egyházunk sajtósági viszonyainál fogva felmerülő különféle nézeteknek és érdekeknek épen a viták keresztüztérére, a szenvedélyek harci lángolására van

szüksége, hogy sok salaktól, mi az emberi gyarlóság miatt rájuk tapadt, megtisztuljanak s így egyházunk és hazánk szeretete ne csak buzgóságban és szenvedélyben, de a mi ezt egyedül becsessé teszi, tisztaságban és önzetlenségben is nyerjen ev. egyházunk híveinél.

Alapítványait és privilégiumaikat még kevesebb okuk van félteni szász testvéreinknek az egyesüléstől, mint nemzetiségi igényeiket, mert az alapítványok tulajdonai, a mit a törvény, mint minden más tulajdon szentségét oltalma alatt tartja, s különben is velük eleinte mint egyik egyenlő jogu egyezkedő és szerződő féllel lenne dolgunk. Privilégiumaikat, értem: a házassági ügyekben gyakorolt szélesebb körű intézkedési jogait mi el nem vehetjük, még csak nem is kérhetünk belőle, mert ennek teljesítése mint tudjuk, nem is szász atyafiaktól függ, hanem az államtól, ki úgy tekinti azt, mint az állam által engedélyezett polgári természetű jogot bizonyos kötelezettségek fejében, mint pl. az erdélyi pr. egyházakban a püspök választásának megerősítése, s az egyház némely belügyeibe való avatkozás, mint ez nem régebben épen a szász ev. egyházban némely differenciák kiegyenlítésére ministeri biztos által történt vala. Mi meglegszünk a mi szegénységünk mellett nagyobb függetlenségünkkel és szélesebb körű autonómiákkal s nem féltjük ezt szász testvéreinktől, sőt ha tőlünk függne, szívesen osztzkodnánk velük (t. i. nem a szegénységben, hanem az autonómiában). De ha ezt nem tehetjük is, az egyesülésből származó közösségre üdvösebb visszahatást gyakorolna a mi nagyobb függetlenségünk, mint az ő privilégiumaik, mert egy természeténél és rendeltetésénél fogva autonomikus egyházban kell, hogy mindig több sullyal és üdvös befolyással bírjon a függetlenség, mint az előjog.

Még csak egy megjegyzésem volna: hogy a szász atyafiak, ne csak, mint tervezve van, a zsinatra hivassanak meg, hanem egy melőző egyetemes gyűlésre mint egyezkedő fél, hogy Ő felsége előtt a zsinat összehívása végett — a törvénynek a felsőházi törvényhozási jog megadása alkalmából kifejezett intenciójához képest, — immár mint mind az 5- és nem csupán 4 kerületből álló csonka-egyetemes egyház jelenjünk meg. Ha pedig a szász testvérek visszaautósítanak meghívásunkat, vagy el nem fogadnák a remélhetőleg méltányosság legszélsőbb határáig menendő egyességi javaslatainkat, akkor legalább igazolva leszünk mint egyetemes egyház, melyhez a szász ev. egyház innentől csak mint pars infidelium tartoznék, míg a szentlélek működése által — tehát a coge intrare alkalmazása nélkül — bekövetkezik majd egykor, mint erősen hiszem, itt is az idők teljessége, amidőn mint immár pars fidelium, más szóval 5-dik kerület, belépnd az együtt üdvezítő közös egyetemes magyarországi ev. ág. hitv. anyae gyház kebelébe.

Jeszenszky N. B.

A classicus nyelvek és irodalmuk tanítása a gymnasiumban.

III.

Gymnasiumi tantervünk a classicus nyelvek tanításának célját következőleg jelöli meg: „a classicai népek szellemének s emberiségi ideáljainak megismertetése és megkedveltetése azok nyelvének és irodalmuk kiválóbb termékeinek pontos ismerete alapján.“ Hogy e cél elérhető legyen; az oktatásnak az auctor olvastatására kell a legfőbb súlyt fektetnie. De hogyan olvassák még ma napság is nálunk sok helyen az auctorokat? Egyszerűen úgy, hogy a fiúknak feladnak óráról-órára egy-két caputot vagy 20—25 verssort előkészületre, mely előkészület csak abban áll, hogy a feladott részből kiszedik a jobbkat a szavakat, a rosszabbakat pedig ezekről leírják legtöbbször óra előtt az iskolában; egy fordítás segítségével a feladott részt le is fordítják, és a tanárnak az órán felmondják, illetőleg jól-rosszul lefordítják. És ezzel vége van a dolognak. Szöveg-elemzésnek, tárgyi megbeszélésnek hire sincs. Sok helyt egy-egy osztályban igen sok tanuló a használatban levő auctornak teljes nevét sem tudja, annál kevésbbé irodalmi jelentőségét, kora gondolkodásmódját, irányát, uralkodó eszméit. Ilyen rendszer mellett lerobotolják a semestert, mikor aztán az auctor, ki maradandó emléket a növendékek lelkében nem hagyott, a sutba kerül, és egy másik vétetik elő, ki semestralis pálya-futása után elődjének sorsára jut.

E lélekölő és időt vesztegető eljárás okozta nagyrészt a közönségben a classicus nyelvek iránti közönyt és ellenszenvet.

A classicus nyelvek tanításának fentebb jelzett specialis céljánál tekintettel kell lenni az egész gymnasiumi oktatásnak céljára is, melyet talán röviden így lehetne jellemezni, hogy a gymnasium általános előkészítő iskola, mely képességet akar nyújtani a későbbi tudományos szakműveltség megszerzésére. A gymnasiumban nyert sokoldalú, de egymással közreműködő oktatás egyszersmind némi biztosítékot nyújtson, hogy a tanuló a később választott szaktudományt sok oldalról megvilágítva láthassa, mert a gymnasium általános képesítést nyújt a magasabb műveltségre, megtanít sokoldalúan gondolkodni. A mi tényleges eredményt a középiskola nyújt; az csak igen kevés lehet, elég ha a tanulókat képesítjük, hogy tudják a módját, miként szerezhetnek maguknak tudományt. Hogy a tanuló ilyen szellemi képzettség, vagy a mint közönségesen mondani szokás — szellemi gymnastika — birtokával hagyhassa el a középiskolát: ez okból az oktatásnak mindig a tanuló szellemi állapotához, psychikai világához kell irányulnia. A nevelő-oktatóknak kutatnia kell a tanuló individuálitását és képességi fokát és ezt benső viszonyba kell hoznia az oktatás tárgyával. Ez okból keresnie kell a tanuló tapasztalati körében

oly támasztó pontokat, melyekhez az oktatás anyagában rejlő új ismereteket minden nehézség nélkül hozzáfűzheti (apperceptio). Az oktatás tárgyát oly módon kell kezelni, hogy a tanulók érzéki észrevételei tartalmas szemléletkévé kapcsolódjanak, és ezeknek mintegy eredményeikül a világos és tiszta képzetek maradjanak vissza. Az oktatás anyagának egyes elemeit úgy kell feldolgozni, alakítani és közölni, hogy tervszerű és a lelki élet törvényein alapuló, de mégis a tanuló egyéniségéhez alkalmazkodó hatás által a tanuló lelkében a képzetek tartós és szilárd kapcsolatba jussanak és így gondolkodását felköltse, melynek abstraháló működése által benne fogalmak és itéletek alakuljanak. Az oktatásnak a tárgyi anyag könnyen áttekinthető és tartalmas egységekre való gondos széttagolása által, a tárgy lényegének alapul szolgáló tipikus elemek feltárása által, a benne feltalált irányelvek megállapítása által oda kell hatnia, hogy a tanuló megkülönböztetni tanulja a lényegest a kevésbbé lényegestől és így a gondolatokat helyes fölé és alárendeltségi viszonyba tudja hozni, hogy ez által a vele közölt anyag lelki világa tulajdonává válják és felette uralkodni képes legyen és ez által végül akarátát is felemelve és szilárdítva érezze.

A pszichologiai momentumok czéltudatos felhasználása és alkalmazása a tanítást művészetté teszik. Mikép juthat az oktatás eme művészeti fokra, mikép közölhetők az ismeretek, úgy hogy azok a tanulók állandó lelki birtokaivá váljanak, erre nézve megbecsülhetetlen haszonnal járnak a Herbart Ziller-Stoy által megállapított úgynevezhető tanítási fokozatok, melyek a középiskolai didaktikában Németországban és nálunk Magyarországon is egy tekintélyes tanintézetben nagy eredménnyel érvényesítettek. Az imént említettem három hirneves paedagogus állítása szerint minden ismeretnek, hogy az a lélek maradandó birtokává lehessen, következő öt fokozat szerint kell közölni.

Első az előkészítő foka (analysis). Itt az oktatás a tanuló tapasztalati világában létező gondolatkörben támaszpontokat keres, melyekhez az új közlendő ismereteket hozzáfűzheti, megvilágíthatja és értelmezheti. E fokon tehát az oktatás feladata a czélt kitűzni, hová a tanulókat vezetni akarja, hogy ez által már eleve felköltse az érdeklődést az új ismeret iránt, mi előleges tájékoztató megbeszélés által érhető el.

Második az új ismeret közlésének a foka (synthesis). Célja a tanulóknak már meglevő gondolatkörét új ismeret hozzáadása által tágítani és ez által a tanuló képzet-körét gyarapítani.

Harmadik a kapcsolat foka (associatio). E fokon az oktatás a közölt új ismeretet tartalmilag megbeszéli, és az új ismeretben elmélyed, az új tárgyi anyaggal összeveti a régebben szerzett hasonló vagy ellentétes ismereteket, hogy ez által az új mind jobban kidomborodjék.

Negyedik az összefoglalás foka (systema). E fokon a tárgyi anyagot az oktatás rendszeres külön-

váló egészekké alakítja. Itt van helye annak, hogy az oktatás a mennyire a systemából és annak akár fő, akár mellékes részeiből lehetséges, helyes következtetéseket von, és az a tanulók következtetéseivel bővítetteti.

Az ötödik az alkalmazás foka (methodus). E fokon az oktatás a közölt új ismeretet gyakorlatilag alkalmazza, értékesíti.

Már fentebb említém, hogy e tanítási fokozatok a középiskolák bármely tantárgyára alkalmazhatók, ezért kittizött célomhoz képest most csupán arra szorítkozom, hogy ezen fokozatok mikép értékesíthetők a classikus nyelveknél, illetőleg az auctorok olvasásánál.

Hogy a classicus auctorok olvasása által kittizött célhoz helyes úton érhesünk, a legelső teendő az, hogy a tanulóban az auctor iránt kellő érdeklődést költünk és az olvasandó mű megértéséhez előkészítjük.

Mennél nagyobb veszedelmeket rejt magában gyakorlati életünk köznapiassága, annál nagyobb feladatává és kötelességévé válik az iskolának, hogy az ifjúságot korunk hibáitól megóvja, és az emberiségnek és a hazának egy józanul és nemesen gondolkodó nemzedéket képezzen. Kötelessége a felületesség iránti hajlamot elnyomni és az ifjú szellemet alapos és mélyre ható ismeretek után való törekvésre készíteni. A classicus auctorokat alaposan kell tehát olvasni. Alaposan azonban akkor olvassuk valamely auctor művét, ha nem elégszünk meg annak pusztá lefordításával, hanem annak szellemi világába is behatolni törekszünk, és gondolatait is magunkévá tesszük, a fordítás pedig oly szellemi munkásság eredménye legyen, melyhez a tanuló anyanyelvének az ó classicus nyelvvel való összehasonlítás útján jutott; ha továbbá az olvasottak tartalma nemcsak nyelvészeti, hanem aesthetikai, ethikai szempontból is beható megbeszélés tárgyává tétetik, és az olvasott részben előforduló tárgyi dolgok — reáliák — is behatóan megismertetnek és végül, ha egyes részletek, melyek vagy költőiségüknek fogva kiváló, vagy ethikai és életbölcészeti tartalmuk miatt történelmi nevezettségűekké lettek, a tanulók által könyv nélkül is betanultatnak.

Ezen általános szempontok figyelembe vétele után mindenek előtt az olvasásra felvett auctor művét kisebb kerek részekre — egységekre osztjuk. Az olvasásra felvett mű egyes caputjai nem mindég képezhetnek ilyen egységet: magának a tanárnak kell a művet ilyen egységekre osztania, és teljességgel nem szükséges, hogy egy-egy ilyen egység csupán egy tanórának a pensumát képezze, terjedhet az több órára is. A tanulók rendszeren egy-egy ilyen egységet kapnak fel praeparatoria.

Ezek után a tanítás menete a következő:

I. Előkészítés. Tájékoztató bevezetés a mű megértéséhez, mi alatt azonban nem annak tartalmát kell érteni. Így pl. Cicerónak „de imperio Cn. Pompei“ cz. beszéde megkezdéséhez tájékoztató bevezetés lehetne rövid összefoglalása és felelevenítése annak,

mit a tanulók már a politikai történelemből Rómának a Pontus vidékén tett hódításairól és a Mithridates ellen viselt háborúiról tanultak. Ehhez járulna még annak a felemlítése, hogy minő volt Róma helyzete a keleten, midőn Cicero ezen beszédét elmondta. Erre következik a beszéd első egységéből (I. cap.) a praeparatio kikerdezése. A praeparatio terjedelme az osztályok szerint változik, de annyi mégis megkövetelhető, hogy minden tanuló praeparatiójában a szóknak legalább is első jelentése, az előforduló szó-lásmódok, grammatikai és syntaktikai alakok és az előforduló reáliák benne meglegyenek. A praeparatio lekerdezése után elővesszük a szöveget pontonként. Minden pontnál először meghatározzuk azt, vajjon egyszerű, összetett vagy körmondat van-e az olvasott pontban? Összetett mondatoknál és körmondatoknál felkeressük a fő és mellékmondatokat és ezeknek egymáshoz való viszonyát; körmondatoknál az egyes tagokat. Ezután elemezzük az egyes mondatok részeit: állítmányt, alanyt, tárgyat, határozókat stb. Mindezeket az állítmányhoz tett alkalmas kérdések által találjuk meg. Alsóbb osztályokban a mondatrészek nevét is megmondattuk a tanulóval, felsőbbben már nem szükséges. Ezek meglévé, következik.

II. A fordítás és megértés. Az elemzett és és most már kellő hangsúlyozással még egyszer összefüggően elolvasott mondatot vagy mondatcsoportot lefordítattuk, miközben ezt tartalmilag megbeszéljük és a benne előforduló új nyelvtani, stilisztikai stb. sajtáságokat a mennyire a tartalom megértéséhez multhatatlanul szükséges, megvilágítjuk. A fordításnál azon kell lennünk, hogy az visszaadja az eredetinek tartalmát és alakját ha ezt szó szerinti fordítás által el nem érhetjük: akkor nyelvünk szellemének megfelelőbb szó-lásmódot választunk, de mindég az eredetinek megfelelően. Ilyen fordítást, igaz, hogy a tanulótlól nem követelhetünk, épen azért ez csak az iskolában az osztály együttes közreműködése mellett érhető el. Fordítás közben akár csak egy szónak is rossz fordítását javítatlanul hagyni, helytelen dolog, de viszont az sem helyes, hogy a tanár maga adja a gondolatnak kifejezésére a megfelelő magyaros szó-lásmódot, hanem a tanulókkal találta ki jól irányzott felvilágosító kérdésekkel. A szó-lásmódot a megfelelő magyaros kifejezéssel együtt a tanulók praeparatiós füzetekbe bejegyzik és a következő órára meg is tanulják, midőn a tanár tőlük számon kéri. Miután a fordítás így pontról-pontra feldolgoztatott akkor helyes dolog az egész egységet folyékonyan szabatosan lefordíttatni és tartalmilag elmondatni.

A helyes fordítással az olvasott szöveget megértettük ugyan, de a tulajdonképeni feladatnak a végire még nem jutottunk, mert nem elég az auctort csak megérteni, hanem belőle njat is kell tanulni. Ezt eszközli a tanár interpretatiója, mely az egész osztály együttes közreműködésével történik. Menetét körülírja a

III-ik vagyis a kapcsolás foka. Miután az egység helyes fordítása megtörtént az egész egységet tartalmilag elmondattuk a fordítás alkalmával bele-

vitt magyarázatokkal együtt, összevetvén egyúttal az új tárgyi anyaggal a régebben gyűjtött hasonlókat vagy ellentéteket. Mily helyes eljárás ez már abból a szempontból is, hogy a tanuló hozzászokik a szabad előadáshoz, azt fölösleges tovább fejtegetnem. Mindenki tudja, hogy mily gyengék és ügyetlenek a tanulók még felsőbb osztályokban is abban, hogy valamit saját szavakkal elmondjanak; hogy pedig a hallott magyarázatokat is belevigyék elbeszélésükbe, erre teljesen képtelenek, mert nem gyakoroltatnak benne. Pedig éppen ilyen elmondás volna biztosíték arra nézve, hogy a hallottak, a tanulóknak tiszta képökké váljanak s lelkük állandó birtokává legyenek. A kiindulás e fokon az egész egységnek összbonyomása. Ezen összbonyomást az egész fokon keresztül szem előtt kell tartani, mit leginkább úgy érhetünk el, ha az egység egyes részeinek a részek tartalmából vont transcriptio czimeket adunk, melyek irányadóul és minden következő résznek a megértésére támaszpontul szolgálnak. Azonban az egységnek ilyen széttagolása már következtetések vonására utal, itt tehát az átmenet a

IV-ik vagyis az összefoglalás systematizálás fokára nagyon természetes. Az összefoglalás tartalom és alak szerint történik. Rendszeres különváltó egzszekkel alakítjuk az egység tartalmát, a benne megismert erkölcsi érzelmeket, lelki állapotokat, a reáliákat, a nyelvtani, stilisztikai és költői sajátságokat. Így Ciceronak „de imperio Cn. Pompeii” című beszédében az exordium egységének részei: a) a szónok mentetetőzése, hogy most először van alkalma a népgyűlésen szónokolni, b) Szerencsésének tartja, hogy Pompeius érdemeiről szólhat, tehát oly tárgyról, melyről könnyű. Az egységből levonható erkölcsi értelem: a hálaadás, melylyel jótévőinknek tartozunk; a szerény magába vonulás, mely, úgy van meggyőződve, hogy a rostrumon a nép előtt csak tökéletesen kiképzett szónok beszélhet. Reáliákat, melyek megbeszélése szükséges, a következő kifejezések foglalnak magukban: propter dilationem comitiorum. Praetor primus renunciatus sum. Agere cum populo stb. — Nyelvtani sajátságok: frequens conspectus vester iucundissimus. Amicorum temporibus (traductio). Forensis usus stb.

Az V-ik vagy az alkalmazás foka tárgyi anyagnál annyiban érvényesíthető, hogy a gyakorlatok a megfelelő tárgyi körből vétetnek. Erről a latin stvlusgyakorlatok kezelésénél fogok bővebben szólni. Ez általános menete egy classicus olvasmány tárgyalásának ezzel azonban csak anyagi vagy tárgyi részét vettük figyelembe, pedig a classicusok olvastatásánál formai czélt is akarunk elérni: a bennök rejlő formális kincseket is megszerezni, hogy a tanulóknak a forma iránt való érzékük nemesbüljön, és hogy meglegyen a képességük az irodalmi műveket alakilag is megérteni. Szólni kell tehát még a nyelvtan és a latin stvlusgyakorlatok kezeléséről. Erről közelebb.

Markusovszky Sámuel.

Még egyszer a főfelügyelőnek főrendiházi tagságáról.

Ezer bocsánatot kell kérnem a nt. szerkesztő urtól és egyúttal e becses lapok minden olvasójától, hogy e tárgyhöz ismételve merészelek hozzá szólni. Elismerem, nagy hibát követtem el, midőn Veres József urnak azon kérdését „lehesse-e képviselő a főfelügyelő?” igyekeztem helyesebb és kevésbé politikai színezetű mederbe vezetni, s azt állítani fel megvitatandó tárgyul: „érdekében áll-e a magyarhoni ev. egyháznak, hogy az egyetemes főfelügyelő elfoglalja törvényadta helyét a főrendiházban?”

Hibáztam, nagyon hibáztam; mert hiszen tudhattam volna, hogy ellenzéki képviselő oly kérdésben: „lehesse-e képviselő (az ellenzéki) egyetemes felügyelő nem fogja mondani soha azt, hogy „nem.” — De akkor még hittem, hogy képes lesz objectiv argumentumokat is használni, vagy legalább befogadni. Most már nem hiszem többé.

„Az érem másik oldala” című második cikke tökéletesen kiábrándított. Minél fogva azt indítványozom: zárjuk be a vitát, mert V. J. egészen a politikai pártok üdvtelen terére rántja le az egyház ezen első rangú kérdését. Ő ott képzelet magát az országházban, és ugyancsak keményen leczkérteti meg a kormányt, amiért alatta szaporodnak büntetlenül az illetéktelen keresztelések, reversalisok, párbérvételések stb.” a miért nem oldotta meg az általam felemlített nehéz egyházi kérdéseket, — mert hát ezt így követeli a párttaktika, mely legalább a gyengébbeknél jónak bizonyult arra, hogy a kérdés valódi lényegétől elfordítsa a figyelmet.

Hát én azt a taktikát nem követem. Fiat piscis. Ám, ha tetszik, üssük a kormányt, akkor talán hamarább felvirágozik a magyarhoni ev. egyház!

De másról beszél Bodóné, mikor a bor árát kéri. Mikor én elkövettem első cikkemben az ő általa hirdetett veszedelmes elv ellenében, hogy a főrendi tagság „jog ugyan, de nem egyszermind kötelesség” azt mondom, és pedig magyarul, hogy „nincs a világon jog kötelesség nélkül és nagy baj, hogy ennek ellenkezőjét hirdeti akár a pap, akár képviselő:” akkor arra a nagyon tisztelendő V. J. ur, bámulatos logikával ezt feleli szórul-szóra: „Nem tudom, mennyiben képes és illetékes xy megítélni az én papi és képviselői működésemet” mert hát én ilyen meg olyan vagyok stb.

Beismerem én ezt uram, szívesen; sőt bizonyítványt is adok róla, ha akarja; csak azt ne kívánja elhíttetni valakivel, hogy erre az állításra és önbemutatásra az én cikkem adott okot. „Se képesnek, se illetékesnek” nem tartom magamat az Ön papi és képviselői működésének megítélésére. De annyit talán szabad alázattal kérdeznem: minő szemtűveggel olvasta el cikkemet? mert azt a vakmerőséget nagyítóval sem lehet az én soraimból kibetűzni. Másról beszél Bodóné . . .

Az is érdekes logika, mikor ismételve azért kárhoztat, hogy mért beszéltem én csak a főfelügyelőről, és nem a többi felügyelőkről és püspökökről is, hogy kiki foglalja el a maga székét? Aki cikkemet nyugodtan átolvasta, az meg is találta az okot, először a cikk címében, mely csak a főfelügyelői állásról, illetőleg kötelességről szól; másodszer a cikk azon indokolásában, mely szerint a többi felügyelőknak és püspököknek helye másokkal is betölthető, míg a főfelügyelőé nem. Kérdem: nem elég világos ez? Mért keres tehát személyi okot ott, a hol az nincs?

Semmi sem érdekesebb azonban V. J. ur cikkében, mint az a rész, a melyben a kormány és Ő felsége bizalmáról a „grata personáról“ és Zsedényiről regél; — amikor előszámlálja a volt és részben még most is kormányon levő protestáns ministerek díszes névsorát, hogy szokott logikájával a főfelügyelő ellenzéki ségének javára, kisűsse, hogy lám azok sem oldották meg az általam felhozott nagy felekezeti kérdéseket! És aztán egész győztesen azt vágja vissza: „Ne tessék tehát a főfelügyelő ellenzéki álláspontját okolni, ha magok a ministerek sem tettek többet!“ No lám!

Mindenesetre szép argumentáció az ellenzéki álláspont mellett, az egyház rovására. Nem is bátorodom ostromolni; mert aki nem akarja látni a minster és felügyelő hivatása közötti különbséget; aki nem érti azt, hogy amit azon jeles férfaink mint felügyelők megtehetnek, azt mint ministerek sokszor nem tehetik meg; aki szándékosan szemet hűny minden kényes kérdés méltatásának, a jog- és kötelesség viszonyossága előtt; aki mellőzi a személyes meggyőződés és a hivatali kötelesség alternatívájának és collisójának nehézségeit; aki a felett akar vitatkozni, hogy az alkotmányos felelős kormánynak és hazánk koronás királyának bizodalma elébb való mint a választóknak bizodalma; de kerüli férfias kimondását annak, hogy a főfelügyelő politikai szent meggyőződésnek semmi körülmények között sem szabad az egyház még szentebb érdekeinek kárára érvényesülnie; aki e szerint az egyháznak törvényadta jogát kész feláldozni bármely egyéniség szeszélyének, sőt evang pap létére azt a valóban erkölcstelen elvet hirdeti, hogy a „jog nem egyszersmind kötelesség.“ — Az lehet igen jó pajtás, írhat is sok változatos cikket: de azt a nagy fontosságú kérdést, hogy „a magyarhoni ev. egyháznak érdekében áll-e hogy főfelügyelője elfoglalja helyét a főrendi házban?“ elvi magaslalon, elfogultságánál fogva, nem fogja megfejteni soha.

Azért jobb lesz erről nem vitatkozni.*)

x. y.

*) Bizony jobb!

BELFÖLD.

Kimutatása a nemes-kosztolányi egyház számára beérkezett kegyes adományoknak. Alázaatos hálával a könyörületes Isten iránt, ki gyenge szavamnak bemenetelt szerzett az adakozók szívébe s meleg köszönettel a nemeskeblű jötevők iránt, kik a beteg tag fájalmát adományaikkal csillapítani siettek, elismerem, hogy 1889-ik decz. 31-ig a következő adományok érkeztek hozzám Nemes-Kosztolány számára, közölvén azokat azon rendben, melyben érkeztek:

A szeghegyi egyházból 4 frt, főt. és mélt. dr. Geduly Lajos dunáninnyi püspök úrtól 5 frt, a tót-aradáci egyháztól 5 frt, Fabiny Teofil bányai kerületi felügyelő úrtól 20 frt, a mosóczi egyházból 10 frt 60 kr., mélt. Radó Kálmán dunántúli ker. felügyelő úrtól 30 frt, a kuczurai egyházból 2 frt, a kis-hartai egyházból 7 frt, a lalityi egyházból 16 frt, a besztérczebányai egyházból (egyház 20 frt, egyesek 5 frt) 25 frt, t. Liffa János szemlaki lelkész úrtól 2 frt. Összesen 126 frt 60 kr.

Leljek a kegyes adakozók jutalmukat azon édes tudatban, hogy igazán jót tettek; az Úr pedig térítse meg sokszorosan az oltárára letett áldozatot! Köszönet az adományokat közvetítő testvéreknek! Ha a többiek is így akarnak az ügyet felkarolni, egyik hívünk sem szégyenednék el s a szegény Kosztolányon segítve lenne.

Vivant sequentes!

Körmöczbányán 1889. decz. 31.

Raab Károly,
barsi ág. h. ev. esperes.

KÜLFÖLD.

A kölni érsek, hogy a határtalan élvezetvágyat, az ifjúságnak kihágásait, a vasárnapok és ünnepek megszenteltetését, az istentisztelet elhanyagolását, az éjjeli mulatozást, korcsmázást és mindennemű erkölcstelenséget megakaszsa november 7-én kelt pásztori levelével nagy missiót rendez s felhívja a közönséget hogy deczember 1—10-éig Köln 11 parochiális templomában dominikánusok, kapuczinusok és ferenczesek által tartandó missió prédikációkat mennél nagyobb számmal látogassa. „A munkát,“ úgy mond, „a szeplőtelenül fogant Istenanyának különös védelme alá helyezzük, kinek ünnepe ugyanazon időre esik és az ő anyai szeretetétől és isteni fiára gyakorlott hatalmától hő óhajásaink meghallgattatását reméljük.“

Oroszország. A szent zsinat kijelentette, hogy a rigai kormányzó kerületben a lutheránusoknak az orthodox egyházba való térítése céljából a tisztviselőknek fuvarpénzt engedélyez. — Tudvalevőleg a fuvarpénz az orosz tisztviselőknél igen alkalmas módja a zsebelésnek.

Angliában mint minden, úgy a külmisio ügye is nagy szabású alapon fejlesztetik. Scott Robertson kanonok kiadta évi jelentését a külmisio céljára bejött segélyösszegekről mely szerint 1888—89 pénztári évben bejött 334,491 font sterling, vagyis 105,732 font sterlinggel több, mint

az előző évben. Boldog angolok, kik nem kénytelenek csak saját nyomorúságukra gondolni, hanem gazdagságukból másokat is gazdagítanak!

VEGYESEK.

Felhívás előfizetésre!

Lapunk 8-dik évfolyamát azon feltevéssben indítjuk meg, hogy ha eddig hézagpótló volt e szerény közlöny, ezentúl a **zsinati előkészületek** miatt, nélkülözhetlen szükséges.

Hivatását azonban csak úgy teljesítheti, ha szellemi és anyagi pártolásban részesül, mit kérünk!

Ara a régi: **egész évre** 6 frt.,
félévre 3 frt.,
negyedévre 1 frt. 50 kr.

Előfizetések esetleg megrendelések a szerkesztőséghez (Pozsony, Konvent utca 6. szám) **küldendők.**

Kérjük mindazokat, kik a lapot jártni kívánják, küldjék be az előfizetési összeget, vagy tudassák ebbeli szándékukat mielőbb egy egyszerű levelezőlapon, hogy a lap szétküldése körül fennakadás ne álljon be.

Szerkesztő.

— Igló város törvényhatósága az ottani ev. iskolák évi segélyösszegét 997 frttal felemelte. Így most a város az iskolák fenntartásához évenként 5432 frttal járul hozzá.

— **Személyi Hírek.** A marosvásárhelyi ág. hitv. ev. egyház mult évi december hó 22-én **Adriányi Adolf** volt szepes-iglói segédlelkész urat választotta lelkészenek. **Egyház-maróthon** (Hont m.) az ev. gyülekezet lelkésze, kétszer (?) megejtett választás után, **Schultz Sámuel** volt szuhányi ev. lelkész úr lett.

— **Megjelent és szerkesztőségünkhez beküldetett:** „a vallásoktatás kérdésekbén és feleletekben evang. konfirmandusok számára“ írta **Belohorszky Gábor** ev. lelkész és főesperes. Ára 20 krajczár. Minden 10 példány után egy ingyen példány jár. Ajánljuk tisztársaink szíves figyelmébe!

— **Halálozás.** A pozsonyi gyülekezet, a dunáninnenii kerület f. hó 2-án elvesztette egyik vezérlő egyéniségét, anyagi tekintetben regeneratorát, — meghalt **Jeszenszky**

József. E csapást oly intensive érezzük mi, akiket oly közelről érint; akik láttuk, éreztük, értettük a nyilvános életben küzdő férfiú tevékenységét; a kik tisztelni, becsülni, — nem! — szeretni tanultuk az innen megtért magán embert, hogy igazán nem találunk szavakat e ki-mondhatatlan veszteség körülírására. Pedig hát mily természetes a halál, az ember földi létének megszünése, mily várt 74 év után, mily megnyugtató sőt óhajtott a hit-erősnek és mégis mily megrendítő oly kimagasló egyén kimulása, kinek kezeiben összefolytak egy egyháznak, egy olyan egyháznak mint a pozsonyi — összes ügyei, kinek sirját körül állja egy egész egyház, a pozsonyi egyház, kinek helyét nem tudja pótolni egy egyház, nem a pozsonyi egyház. S ha még idők hosszú sora alatt pótolható is lenne az utána maradt mérhetlen ür, ki pótolja a tisztelt, becsült, szeretett embert? Senki, — soha! S mig az egyház halála jeléül nagy férfának emléket emel, — elborítja azt az ezek által elültetett futónövény örökzöld lombja, mely összefűzi örökre szeretett hátrahagyottainak lelkét az övével!

— **Szerkesztői üzenetek.** Több barátomnak, kik az évforduló alkalmával jó kívánataikkal felkerestek, itten kívánok, idöm kimerítsege miatt, köszönetem mellett Istentől minden jót ez új esztendőre. **Á. Á.-Sz.** Mihelyt kevésbé leszek elfoglalva, válaszolok kimerítően leveledre. Ez idő, szerint segédet nem ajánlhatok. **B. A. S.** Levele értelmében jártam el; köszönettel vettem különösen a „más“-ra vonatkozó ígérletét, melynek mielőbbi beváltását igen kérem.

PÁLYÁZATOK.

A szepes-iglói ág. hitv. ev. egyház segéd-lelkészi állásra ezennel pályázatot hirdet.

A segédlelkész évi javadalmazása készpénzben 400 frt és 40 köbméter tüzelőfa vágatási díjjal együtt, — jelenleg 58 frt. — Lakásul butorozott szobát kap a paplakban.

Ezen javadalmazásért köteles lesz a megválasztott havonként egyszer tót és egyszer magyar nyelven isteni, tisztelet tartani, a tótajku funktiókat, a megejtett stola-huzása mellett végezni, a helybeli német egyházban az esperes-lelkész urat szükség szerint helyettesíteni és az áll. tanítóképezde gyakorló iskolájában a hitoktatást végezni.

Próbászónoklat kívánatos.

A segédlelkész köteles továbbá, — a mennyiben az egyháztanács által ezzel megbizatik — külön díjazás mellett (jelenleg hetenkinti egy óráért évenkint 25 frt és heti 10 óráért 250 frt) a helybeli ág. hitv. ev. főgymnasiumban és a polgári leányiskolában a vallást tanítani.

A pályázók theologiai tanulmányait igazoló bizonyítványokkal felszerelt folyamodványaikat **1890. évi február 1-jéig** alulirothoz beküldeni sziveskedjenek.

Kelt Iglón 1889. évi december 27-én.

Ifj. Marschalkó József,
egyházfelügyelő.